

Central European
Digital Media
Observatory

Náboženské přesvědčení v Česku a na Slovensku

Coffee Beans

Pavol Kosnáč a Hugo Gloss, CEDMO-SVA

Rozdíly v náboženské příslušnosti mezi Českou republikou a Slovenskem jsou téměř příslovečné. Češi jsou známí jako nejateističtější národ v Evropě, zatímco Slovensko patří vedle zemí, jako je Polsko, Irsko nebo Malta, k zemím s nejvyšší náboženskou identifikací v Evropě, a to nejen díky počtu lidí, kteří se hlásí k institucionalizovanému náboženství, ale také díky některým legislativním specifikům (hranice pro registraci náboženských organizací je v ČR 300 členů, na Slovensku je to 50 000, a Slovenská republika má také specifickou smlouvu se Svatým stolicem).

Jak píše Nešpor a Václavík, religionisté a historici vidí kořeny rozdílů mezi Slovenskem a Českem v historickém vztahu ke katolické církvi, která byla v té době úzce spjata s habsburskou říší a habsburskou dynastií vůbec. Habsburkové byli silnými podporovateli katolické církve, a to do té míry, že katolicismus byl vnímán jako součást habsburské, a tedy rakouské identity. V českém prostředí se dodnes hovoří o "spojenectví trůnu a oltáře".

Tento vztah začíná komplikovat situaci přibližně od 18. století, kdy nacionalismus a národní citění vstupují do komplikovaných regionálních a imperiálních identit. Různé skupiny, které byly dosud součástí habsburské říše, začaly být vnímány jako samostatné národy a po nástupu romantismu se s nimi začal spojovat pojem práva na sebeurčení. A tady někde začíná definitivně erodovat vztah Čechů ke katolické církvi, zatímco vztah Slováků neměl důvod se měnit.

Země Koruny české byly součástí habsburské říše, ale jednalo se o území, jehož historickou legitimitu uznával i císař. České království bylo důležitou součástí monarchie. Slovensko bylo naproti tomu součástí Uher a Slováci necítili "rakouskou botu", ale "maďarskou botu". Součástí české národní identity tak byl odpor proti Habsburkům, kteří byli spojováni s katolicismem, zatímco slovenská národní identita se formovala v odporu proti Maďarům a maďarizaci, kde rakouští Habsburkové představovali sice vzdáleného, ale přesto spojence. Slováci tak neměli důvod ke kognitivní disonanci - národně uvědomělý Slovák mohl být zároveň dobrým katolíkem. Národně uvědomělý Čech měl však silně komplikovanou pozici, neboť odpor proti Habsburkům často šel ruku v ruce s odporem proti církvi. Proto také v Čechách vzniklo mnohem více protestantských alternativ - národně citící Češi hledali křesťanskou alternativu ke katolicismu, kterou vzhledem ke svému vztahu k Habsburkům nemohli sladit se svým národním citěním.

Výsledkem tohoto historického kvašení a formování národních identit jsou dnes v praxi následující čísla:

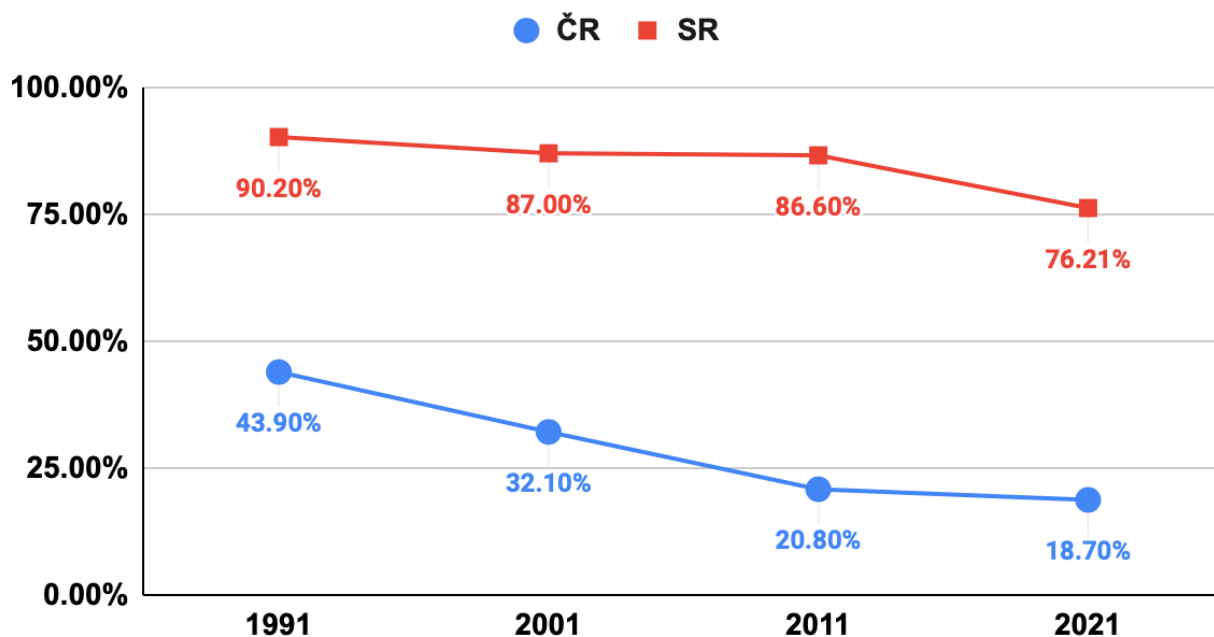
Zákon č. 3/2002 Sb. Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

§ 11 a § 12 písm. d) zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení církví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov.

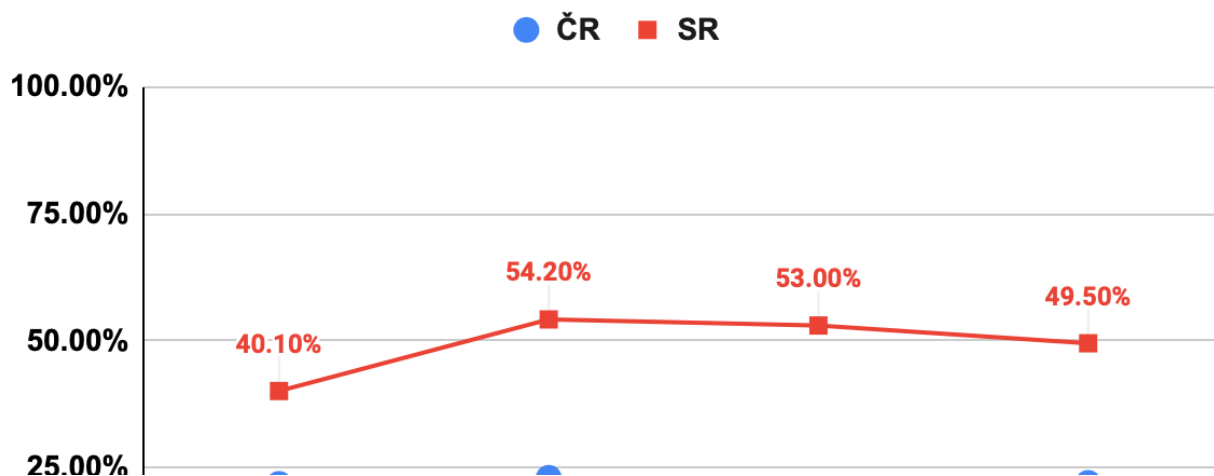
Zoznam zmlúv medzi SR a Svätou stolicou: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/cirkev/p/apostolska-nunciatura/c/zmluvy-medzi-slovenskou-republikou-a-svatou-stolicou>

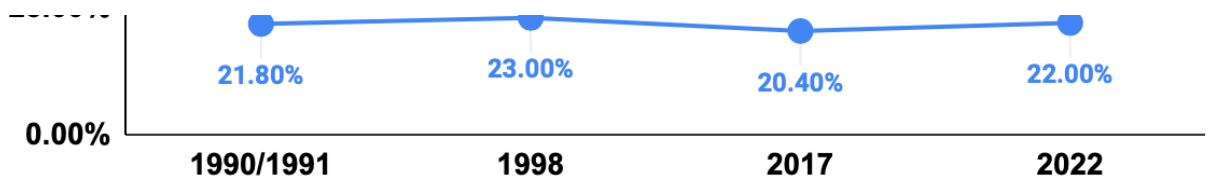
Nešpor, Z., Václavík, D. a kol., Příručka sociologie náboženství, Slon, 2008, str.10-11.

Graf 1: Přehled vývoje sebedeklaratorního náboženského vyznání v ČR a SR (1991 – 2021)

Graf 2: Vývoj subjektivního vnímání náboženství jako důležitého v životě respondenta/tky v ČR a SR (1990 – 2022)

Vidíme tak obrovský rozdíl mezi tzv. institucionální náboženskou příslušností (průzkum neměří neinstitutonální spiritualitu) v České republice a na Slovensku, který dodnes ovlivňuje společenskou dynamiku v obou zemích.

Použité dataseťy:

Graf 1:

Náboženské vyznání obyvatelstva ČR 1991, 2001, 2011

<https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/1702201401.pdf/68758640-22b5-4eba-9733-95c75a479d42?version=1.0>

Náboženské vyznání obyvatelstva SR 1991, 2001, 2011

https://slovak.statistics.sk/wps/wcm/connect/54eb0cba-ec99-4549-8a33-5c86eead59c1/Tab_14_Obyvatelstvo_SR_podla_nabozenskeho_vyznania_scitanie_2011_2001_1991.pdf?MOD=AJPERES

Náboženské vyznání obyvatelstva ČR 2021

<https://www.scitani.cz/nabozenska-vira>

Náboženské vyznání obyvatelstva SR 2021

<https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/struktura-obyvatelstva-podla-nabozenskeho-vyznania/SR/SK0/SR>

Graf 2:

EVS (2022). European Values Study 2017: Integrated Dataset (EVS 2017). *GESIS, Cologne. ZA7500 Data file Version 5.0.0*, <https://doi.org/10.4232/1.13897>.

World Value Survey Wave 2. Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & Puranen, B. et al. (Eds.) (2018). *World Values Survey: Round Two - Country-Pooled Datafile*. JD Systems Institute & WWSA Secretariat.

World Value Survey Wave 3. Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & Puranen, B. et al. (Eds.) (2018). *World Values Survey: Round Three - Country-Pooled Datafile*. JD Systems Institute & WWSA Secretariat.

World Value Survey Wave 7. Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & Puranen, B. et al. (Eds.) (2018). *World Values Survey: Round Seven - Country-Pooled Datafile*. JD Systems Institute & WWSA Secretariat.